

ENTREVISTA A CONXA BAYÓ, CONSERVADORA DEL MUSEU NACIONAL DE LA CIÈNCIA I DE LA TÈCNICA DE CATALUNYA

Mercè Borràs i Roca. Professora d'història d'Educació Secundària

Resum: Entrevista a Conxa Bayó i Soler sobre els seus estudis, especialment els d'enginyeria tèxtil, i la seva experiència professional com a conservadora del Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya (mNACTEC). L'entrevistada parla d'experiències de laboratori tèxtil, servei a la indústria, creació i increment de les col·leccions del Museu, i altres aspectes relacionats.

Paraules clau: Enginyeria tèxtil, fabricació de teixits, formació del Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya (mNACTEC), adquisició d'objectes de museu de ciència i tècnica, Terrassa.

Abstract: *Interview to Conxa Bayó, curator of the National Museum of Science and Technology of Catalonia.* Interviewing Conxa Bayó i Soler about her studies, especially in textile engineering, and her professional experience as a curator in the National Museum of Science and Technology of Catalonia (mNACTEC). The interviewee talks about textile laboratory experiences, service to industry, creation and increase in museum collections, and other related aspects.

Key words: Textile engineering, fabric manufacturing, creation of the Museu Nacional Museum of Science and Technology of Catalonia (mNACTEC), acquisition of science and technology museum objects, Terrassa.

El dia 13 d'abril de 2011, la Conxa em va rebre amablement en un despatx del Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya, a Terrassa, on fa actualment tasques de col·laboració i assessorament, i mentre preniem un cafè em va respondre les meves preguntes amb el to afable que la caracteritza.

Conxa Bayó i Soler,
al Museu Nacional
de la Ciència i de la
Tècnica de Catalunya

Quins estudis vas fer?

Vaig estudiar batxiller al col·legi de les Carmelites i posteriorment ATS a l'Escola d'Infermeria, de Terrassa. Després vaig decidir-me a cursar la carrera d'enginyeria tècnica amb l'especialitat tèxtil a l'Escola Industrial, també de Terrassa.

Quines són les primeres feines que vas tenir?

Esmentaria el meu treball com a laboranta a l'Institut d'Investigació de la Universitat Politècnica i al cap d'un temps, al mateix lloc, vaig ocupar la plaça d'enginyera tècnica, fent feines de recerca de física tèxtil i servei d'anàlisi en col.laboració amb la indústria. Posteriorment, el 1986, vaig decidir incorporar-me al Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica per a la realització de tasques de conservadora.

Quins aspectes creus destacables dels teus estudis tèxtils?

El primer curs era comú a totes les especialitats. Hi havia un nombre molt elevat d'alumnes i moltes vegades les aules eren tan plenes que els estudiants es veien obligats a seure a terra. Recordo el professor Bosch, tan singular per la seva manera d'explicar i d'increpar de forma autoritària als estudiants. De l'especialitat, tinc un afecte especial pel Doctor López-Amo. El Doctor Antoni Pey em va ensenyar el gènere de punt més complicat, i el Doctor Josep Canal em va transmetre els seus coneixements sobre els teixits especials (teixits tècnics).

Com era l'ambient de l'Escola en aquells convulsos anys 60-70?

Molt bo, amb els companys teníem un tracte excel·lent. Amb alguns d'ells tinc una amistat que encara perdura i el professorat era una mica paternalista.

Tot eren nois?

No, al primer curs hi havia algunes noies que volien encarrilar-se cap a la branca química, però a l'especialitat era l'única de la classe.

Et vas sentir mai discriminada pel fet de ser dona?

No, ja he esmentat que tinc molt bon record dels estudiants. Com que l'ambient era paternalista, a les pràctiques m'ajudaven i m'explicaven amb detall com s'havien d'agafar les eines per tal de protegir-me i evitar que em fes mal. A les assignatures teòriques el tracte era el mateix.

Tot l'alumnat era de Terrassa?

N'hi havia de la nostra ciutat, però principalment de l'entorn. Durant el darrer any de la carrera s'hi van afegir molts llatinoamericans, ja que tenien un conveni amb l'Escola.

Com era l'edifici?

Algunes aules eren amb graderies i altres amb un simple banc. Com que tradicionalment l'alumnat era masculí, els lavabos eren solament per a homes. També caldria remarcar que en el meu lloc de treball, a l'Institut d'Investigació, no hi havia cap lavabo, i tothom del laboratori havia de baixar als baixos, on hi havia uns tallers tèxtils que tenia arrendats en Conrad Fontelles (conegut com a "Pigman").

De les teves experiències professionals, què ens voldries comentar?

Quan treballava al laboratori vaig establir contacte amb molts catedràtics d'universitat que s'hi adreçaven per a supervisar les feines, i de tots ells vaig aprendre. També tenia la satisfacció de poder ajudar a un nombre important d'empreses, quan els sorgien problemes en la fabricació dels seus productes. Recordo amb simpatia un tècnic del Ministerio de Cultura de Madrid, que va venir perquè li féssim un curset de coneixements bàsics per a refer les teles dels quadres dels museus de Madrid en cas de deteriorament. Portava diversos retalls i un d'ells era un fragment del quadre "El entierro del Conde de Orgaz" del Greco. La meua sorpresa va ser gran en comprovar que no era un teixit llis, sinó que era de lli, llavorat i damasquinat, formant un gran dibuix, com si es tractés d'una vànova. Això em va fer pensar que els pintors utilitzaven com a tela de base el teixit que tenien més a mà.

Quin tipus de teixits us portaven a analitzar?

Al llarg dels anys van anar evolucionant. Primer eren problemes habituals de la fabricació: barrats, forats, solidesa dels colors, replicats en l'estampació. Però més endavant les analítiques van canviar, es presentaven teixits de nova creació dedicats a productes accessoris de l'automoció, com per exemple, la ignifugació dels teixits dels seients, la resistència d'eslingues i cinturons de seguretat, teixits especials per a l'agricultura i les bases de les autopistes, etc.

En quin moment vas arribar al Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica?

Al 1986, just quan feia un any que s'havia inaugurat. La gran nau encara estava subdividida en espais industrials. No s'havia començat encara la rehabilitació. Abundaven les goteres, hi mancaven vidres i a l'hivern hi feia fred. Van ser uns començaments difícils, però el director, l'Eusebi Casanelles, va tenir clar que aquell era el moment adequat per a fer la recerca d'objectes que la industrialització havia posat en valor. Si aquesta tasca s'hagués fet deu anys més tard, possiblement la meitat dels material que hi ha en el fons de reserva del museu, no hi seria.

Quan personal hi havia quan hi vas entrar?

El director i vuit persones de manteniment. A la vegada, hi van entrar una secretària i una tècnica, dotze en total.

Com va ser la remodelació del museu?

Els arquitectes Margarit i Buixadé van presentar un projecte que va ser aprovat i que consistia en preservar l'excel·lent teulada de voltes i soterrar uns espais a fi d'ubicar-hi instal·lacions complementàries, envoltant una àgora central, amb el saló d'actes, la biblioteca i les aules. Les voltes es van referir, per la part interna, amb un sorrejat, es va deixar a la vista el maó pla, tan habitual en les construccions de Muncunill.

Com van anar arribant els objectes?

El Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya va col·laborar amb un bon nombre d'objectes, alguns d'ells amb caràcter de donació, amb els quals es va portar a terme la preinauguració. Posteriorment, seguint la política del senyor Casanelles, es va començar a fer la recerca d'elements de les diferents branques de què consta el Museu. Actualment el fons consta aproximadament d'uns disset mil objectes.

Què en destacaries?

A Barcelona es va fer una exposició anomenada "Catalunya, la fàbrica d'Espanya" que, una vegada acabada, el més important que en va arribar al Museu, cedit o donat pels seus propietaris, va ser, per exemple, la sèria, d'unes dimensions extraordinàries, que es troba a l'àrea de l'aigua. Es va transportar en un camió de manera molt difícil i la seva entrada a l'edifici va comportar una gran expectació a la ciutat.

Tot el que es conserva dins del Museu són donacions o adquisicions?

Els primers anys no hi havia pressupost i, per tant, pràcticament tot el que es va recollir van ser donacions, però més endavant, cada any es disposava d'una quantitat determinada per a adquirir objectes significatius. Així es van poder formar unes col·leccions molt interessants que marquen una evolució al llarg del temps, com la de fotografia, el cinema, la ràdio, la televisió, l'energia, etc.

Podries explicar-nos alguna anècdota en què t'hagis trobat en fer la recerca d'objectes?

Moltes, cada objecte té una història. Per exemple, en un poblet de la província de Lleó vaig poder adquirir unes cartes fabricades a Terrassa el 1900. Casualment vaig trobar una Mule Jenny (màquina de filar anterior a la selfactina) en una pedania de la província de Granada (Almaciles). Estava desmuntada i tapada amb gran quantitat de colomassa, en unes golfes. El motiu de la meua visita a aquest indret era l'adquisició d'una altra maquinària, però els propietaris insistien que tenien "en la buhardilla el torno de la abuela". En pujar-hi, vaig emocionar-me en comprovar la vàlua d'aquesta màquina. A Catalunya només n'hi ha dues més, una a Viella i l'altra a Arsèguel. Una altra curiositat d'aquest viatge és que en aquest poble van quedar sorpresos que fos una dona la que anés a mirar la maquinària, ja que es pensaven que

rebrien la visita d'un home, i tothom va sortir al carrer amb expectació, tant quan vaig arribar com quan vaig marxar.

Una altra de les anècdotes va ser l'adquisició d'una ràdio anglesa feta de baquelita amb color i en forma d'esfera aplanada, molt difícil de trobar. Els tractes es van fer de paraula per telèfon des de Londres, sense cap document escrit fins que la peça va arribar al Museu.

Voldria assenyalar que el que més em va engrescar va ser el muntatge de l'exposició "La Fàbrica Tèxtil". M'hi vaig sentir plenament identificada per diversos motius: primer per estar ubicada en un lloc emblemàtic com és el vapor Aymerich, Amat i Jover; segon per l'arrelament d'aquesta indústria a la ciutat i finalment per la meua tradició familiar i els estudis realitzats.

D'altra banda es disposa d'una xarxa de museus a tot el país, que m'ha permès ajudar-los en els seus inicis. Esmentaria especialment el de la Colònia Vidal, a Puig-reig, al Llobregat.

Podries citar-nos persones i empreses de Terrassa que hagin fet donacions?

Als inicis, quan demanava algun objecte a particulars, veia que es tenia una certa desconfiança, ja que per ser un Museu que no era local, sinó de la Generalitat, comportava que es tingués por que els objectes sortissin de la ciutat. Va costar temps que Terrassa se sentís seu aquest Museu. Destacaria les donacions de Roca i Pous, Corcoy, Vallhonrat i Cia., i altres empreses que malauradament van haver de tancar degut a la crisi dels anys 70. Com a col·laboradors, vaig comptar amb una sèrie de persones que em van ajudar a entendre els objectes i a estimar-los, com per exemple el doctor Busquet, que va classificar objectes antics de medicina, el Toni Nogués, que em va fer lliçons sobre les màquines de cosir, el desaparegut Jordi Tomàs, que va ajudar al Museu a identificar objectes de cinema. També altres entesos de diferents disciplines, tots ells d'experiència reconeguda.

Sabem que has tingut una relació especial amb el municipi d'Anglès; ens la podries explicar?

A través d'una trucada telefònica em van comunicar que a Anglès hi havia una màquina de vapor dins d'una fàbrica i em van demanar si la volia anar a veure per fer-ne una valoració. Quan vaig ser dins de l'edifici, vaig adonar-me que era una màquina excepcional, fabricada a la Maquinista Terrestre y Marítima el 1901, de doble expansió i considerada l'única d'aquestes característiques que es conserva en el seu emplaçament original. Estava a l'empresa Indústries Burés, on havia treballat durant molts anys la major part de la població del municipi, per la qual cosa el poble sentia la fàbrica com a seva. L'Ajuntament va fer la sol·licitud pertinent perquè fos declarada Bé Cultural d'Interés Nacional (B.C.I.N.). Amb l'ajuda de diverses persones, es

va restaurar i, mitjançant un motor que està situat a la part inferior, es va engegar i fins i tot reproduïx el soroll original. Em van convidar el dia de la inauguració de la màquina i van donar-me una gran sorpresa quan em van fer padrina de la màquina de vapor com a reconeixement de la tasca que havia realitzat, ja que consideraven que els havia ajudat a preservar aquest patrimoni tan important. Aquest fet m'ha vinculat enormement a aquest poble i la seva gent.

Has escrit moltes pàgines que no podem detallar aquí. Voldríem que ens parlessis de la teva col·laboració al llibre *Cent elements del patrimoni industrial a Catalunya*, publicat el gener del 2002, i en fessis una valoració.

Tant el Museu, com l'Associació del Museu, que està vinculada al Col·legi d'Enginyers, van decidir la publicació d'un llibre que fes referència a 100 elements de patrimoni industrial. Catalunya, per la seva tradició, en té molts més. Es van escollir els que es consideraven més característics d'arreu del territori. Cada un dels capítols està fet per diferents especialistes. A mi em van encarregar el de "Fàbriques i vapors" i també vaig elaborar les fitxes tècniques dels 100 elements que formen el treball. Mirant amb l'òptica del temps, és un referent molt important per a estudiar i preservar el patrimoni industrial del nostre país.

Voldries afegir alguna cosa més sobre el Museu?

Aquesta feina m'ha enriquit i m'ha permès conèixer com era la societat abans i després de la industrialització. Vaig tenir la sort de trobar-me en un projecte que estava en els seus inicis i m'hi vaig sentir implicada plenament. Actualment aquest Museu està considerat com l'edifici industrial més bonic d'Europa i és un referent nacional i internacional.

Per cloure aquesta entrevista, voldria explicar que vaig tenir el privilegi d'assistir a la festa sorpresa de jubilació que van organitzar en honor de la Conxa els seus companys i la direcció del Museu el juliol del 2006. La sala d'actes estava totalment plena i es va elogiar i valorar la tasca portada a terme per la Conxa Bayó com a conservadora. Actualment encara realitza tasques per al Museu. Conxa, et felicitem per la tasca feta i t'encoratgem a continuar-la!